

УДК 930.25(477)(051)“1947/1990”

М. В. КОВТУН\*

**“АРХІВИ УКРАЇНИ”: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА  
ФУНКЦІОНУВАННЯ ДРУКОВАНОГО ВИДАННЯ****(1947 – початок 1990-х рр.)**

Розглядаються проблеми створення журналу, його історія, зміст, особливості та недоліки. Значну увагу приділено роботі редколегій та редакцій журналу.

**Ключові слова:** Науково-інформаційний бюлетень; “Архіви України”; редакційна колегія; редакція; тематика публікацій; рубрика.

Видання галузевого періодичного друкованого органу Архівного управління МВС УРСР планувалося відразу після повернення у визволений від німецько-фашистських загарбників Київ. “Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР” започаткований згідно з наказом міністра внутрішніх справ Української РСР генерал-лейтенанта Строчака від 14 травня 1946 р.<sup>1</sup> з метою допомоги архівним органам України у виконанні поставлених завдань та обміну досвідом роботи державних архівів УРСР. Проект Постанови ЦК КП(б)У про видання журналу “Архіви України” було прийнято ще в серпні 1945 р.<sup>2</sup> Згідно з цим документом, Архівному управлінню НКВС УРСР дозволялось видання “Архівів України” як публікаторсько-джерелознавчого журналу, а також встановлювалася періодичність (4 номери на рік) – обсягом 10–12 друкованих аркушів. В основу нового видання пропонувалось покласти публікації та огляди документальних матеріалів з історії України, що сприяють розвитку історичної науки. До складу першої редакційної колегії “Архівів України” увійшли Д. З. Мануїльський, М. М. Петровський, Ф. Ф. Еневич, В. І. Стрельський, Ф. П. Шевченко. Відділу пропаганди і агітації ЦК КП(б)У, Укрдержвидаву та редакційній колегії журналу було доручено надати до 1 вересня 1945 р. план, штат і кошторис видання. Друк видання “Архіви України” покладався на Укрдержвидав.

Вже у вересні 1945 р. Архівним управлінням НКВС УРСР було подано перелік розроблених і розроблюваних тем на підставі архівної інформації для перших номерів журналу, а також обіцяно розробити 5-річний перспективний план публікацій документів у журналі “Архіви України”.<sup>3</sup>

Видання фігурувало у 5-річному плані підготовки документальних збірників Управління ДА МВС УРСР<sup>4</sup>, у списку видань архівних органів України за 1924–1947 р.<sup>5</sup>, де вказувалось про друк у бюлетені статей про

\* *Ковтун Марина Вікторівна* – старший науковий співробітник відділу архівознавства Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства.

результати науково-дослідної роботи архівних установ, використання архівної інформації державних архівів УРСР, рецензій та хроніки.

Робота над першим номером “Науково-інформаційного бюлетеня” розпочалася у 1946 р. під керівництвом тодішніх начальника Архівного управління П. П. Гудзенка, його заступника П. І. Павлюка і начальника науково-видавничого відділу Ф. П. Шевченка.

Перше число галузевого журналу під назвою “Науково-інформаційний бюлетень” Архівного управління МВС УРСР, підготовлене науковими працівниками Управління та Центрального історичного архіву, через матеріальні труднощі повоєнного часу і брак кваліфікованих фахівців побачило світ лише в листопаді 1947 р. у Києві: його випустила друкарня Міністерства внутрішніх справ накладом 250 примірників. Журнал обсягом 50 сторінок складала 10 наукових статей, тематику яких визначав вступ у його першому номері. При цьому рубрики в журналі (окрім “Рецензії” та “Хроніки”) не виділялися.

Неодноразово порушувалися питання про причини запізнення випуску видання. Зокрема, 27 січня 1948 р. на нараді у заступника начальника Архівного управління МВС УРСР П. І. Павлюка обговорювалися питання створення спеціальної редакційної колегії, яка на належному рівні зможе забезпечити випуск “Бюлетеня”, труднощі з надходженням статей, які членам редколегії часто доводилося докорінно “перероблювати”, а іноді й писати. “Невиконання плану, написання статей авторами, що неоднократно їх змінювали”<sup>6</sup>, – головна причина того, що випуск “Бюлетеня” запізнювався (Лановий). Мацай відзначав, що “з бюлетнем справи погані із-за авторів, які невчасно подають до Науково-видавничого відділу статті. На його думку, необхідно зробити так, щоб автори статей розглядали свою участь у бюлетені не як приватну справу – хочу напишу статтю, хочу ні, – а як справу планову, цілком обов’язкову. Він пропонував ввести підготовку статей до бюлетеня у квартальний план роботи відповідних відділів Архівного управління”<sup>7</sup>. П. І. Павлюк говорив про слабкість контролю з боку начальників відділів, наводячи наступний приклад: “Уже два тижні пишеться стаття, яка повинна була бути написана Мацаєм за три-чотири дні, і це тому, що немає контролю з боку начальника Науково-видавничого відділу”<sup>8</sup>. Проблеми були і з видавництвом, оскільки друкарня Міністерства внутрішніх справ не мала кваліфікованих працівників<sup>9</sup>.

Своєрідну програму діяльності нового часопису було викладено у його першому числі. Провідними публікаціями мали стати “...основні накази й розпорядження МВС СРСР, УРСР, Архівного управління МВС УРСР з архівної справи, підсумки роботи архівних органів і завдання на окремі періоди, правила, методичні інструкції й статті з теорії та практики архівної справи, статті з археографії й про використання архівних документів, короткі рецензії й повідомлення з бібліографії, повідомлення

про хід підготовки кадрів і роботу кафедри архівознавства при Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка, хроніка роботи архівних органів УРСР тощо”<sup>10</sup>.

Для забезпечення високоякісного і систематичного виходу “Науково-інформаційного бюлетеня” 22 квітня 1948 р. було затверджено першу редакційну колегію у такому складі: П. І. Павлюк (редактор), В. І. Шелудченко (заступник редактора), Я. І. Лановий (відповідальний секретар), А. Й. Грінберг, Л. М. Отліванова, М. А. Варшавчик<sup>11</sup>.

Архівне управління МВС УРСР зверталося з проханням до всіх начальників архівних відділів, директорів центральних і обласних архівів та їх філіалів систематично надсилати матеріали до бюлетеня, а також свої зауваження й побажання щодо його змісту й періодичності виходу<sup>12</sup>. Наприклад, у розпорядженні № 6/7/2228 від 11 вересня 1948 р. заступник начальника Архівного управління МВС УРСР П. І. Павлюк звертався з проханням до начальників архівних відділів УМВС та директорів центральних державних архівів написати хронікальну, не більше машинописної сторінки, замітку в Науково-інформаційний бюлетень про те, як вони відсвяткували 30-річчя Ленінського декрету<sup>13</sup>. Він наголошував, що в бюлетень може писати статті кожен співробітник відділу і архіву з найрізноманітніших питань теорії і практики архівної справи, ділитися досвідом своєї роботи і роботи архіву, писати про те, як він підвищує свою кваліфікацію та ідейно-політичний рівень тощо.”<sup>14</sup>

У перших двох номерах бюлетеня надруковано статті науково-керівних працівників Архівного управління та державних архівів про стан і перспективи розвитку архівної справи. Третій номер, робота з видання якого затрималась, “у чому вина не лише авторів, що не підготували вчасно статті, а й відділу, що не проявив достатнього контролю”<sup>15</sup>, повністю присвячено 30-м роковинам підписання В. І. Леніним декрету “Про реорганізацію і централізацію архівної справи”. Авторами перших публікацій стали Я. Лановий, В. Шелудченко, Л. Отліванова, В. Коновалова, А. Грінберг, О. Мацай, М. Варшавчик, І. Бутич, а також співробітники кафедри архівознавства Київського державного університету<sup>16</sup>.

У бюлетені докладно розповідається про хід виконання наукової систематизації документів та комплектування ними архівів (адже треба було зібрати, правильно розмістити по архівах і привести до ладу вивезені або залишені гітлерівцями в хаотичному стані документи), що мало особливо велике значення у післявоєнний період<sup>17</sup>.

У перші роки “Науково-інформаційний бюлетень” виходив не періодично: 1–2 рази на рік, з 1951 р. – тричі, а у 1958–1959 рр. – чотири рази на рік. З березня 1960 р. бюлетень став передплатним виданням, почав виходити 6 разів на рік обсягом 6 друкованих аркушів. Тираж його був обмеженим (загалом 250–300 примірників), а тому розсилався архівним установам<sup>18</sup>. Зокрема, згідно з наказом, у 1951 р. за вказівкою началь-

ника Науково-видавничого відділу Архівного управління МВС УРСР В. І. Шелудченка “Науково-інформаційний бюлетень” № 2 (9) розсилався Головному Архівному управлінню МВС СРСР (10 екземплярів), МВС УРСР (6), ЦДАЖР УРСР (5), ЦДІА УРСР (5), ЦФФКА УРСР (2), філіалу ЦДАЖР УРСР у м. Харкові (2), філіалу ЦДАЖР УРСР у м. Львові (4), облдержархівам по 3 примірники (75), архівним відділам по 2 (50), начальникам УМВС УРСР по 1 примірнику (25), архівним управлінням союзних республік по 1 примірнику (14), начальникам відділів Архівного управління МВС УРСР (10), резерв Архівного управління (35), філіалам облдержархівів (7) з проханням організувати обговорення статей бюлетеня з науковими співробітниками, а також надсилати матеріали для наступних номерів бюлетеня з теорії та практики архівної справи, виконання завдань та конкретних планів архівних органів, про досвід роботи, роботу з підвищення кваліфікації співробітників, організацію і хід соціалістичного змагання, розробку тематики наукової роботи та її здійснення, історії установ, матеріали для хроніки, у яких відображати повсякденне життя держархіву (архівного відділу) та інші питання<sup>19</sup>.

Протягом 1947–1955 рр. було видано 22 номери бюлетеня, на сторінках якого висвітлювалися актуальні питання діяльності архівних установ. Увага приділялася методиці упорядкування документів, комплектуванню, обліку, експертизі, публікації та використанню документів. Слід зазначити, що впродовж 1949–1957 рр. бюлетень видавався російською мовою.

Видання спочатку не мало сталих рубрик (розділів). Матеріали, що друкувалися, здебільшого містилися в наступних рубриках: “Статті”, “Критика і бібліографія”, “Хроніка”. Деякі номери мали “Консультації”, “Запитання та відповіді”, “Архіви за кордоном”. У 1958 р. з’явилися розділи “Обмін досвідом”, “Документи”, “Огляд літератури і джерел”. Проте збільшення обсягу й урізноманітнення тематики бюлетеня не впливало на його призначення – він не поширювався за межі діяльності архівних установ.

Провідною тематикою видання спочатку було упорядкування документів. Після 1950 р., коли в основному було завершено приведення в належний стан архівних фондів, почали з’являтися статті про організацію роботи в міських, районних і відомчих архівах, а також публікації з історії установ. Збільшилася кількість матеріалів, у яких порушувалися актуальні питання використання документів. Систематично вміщувалися офіційні документи і хроніка.

На науково-методичній нараді наукових співробітників архівного відділу УМВС і Полтавського облдержархіву, що відбулася 9 липня 1951 р., з доповідями щодо Науково-інформаційного бюлетеня виступили О. Березина, І. Ткаченко, А. Момонт, Г. Неклеса та інші. “Більшість статей бюлетеня значно допомагають у роботі, дають деякі методичні

вказівки, але необхідно висвітлювати досвід роботи кращих архівів, ділитися досвідом роботи, більше уваги приділяти науково-технічній обробці документів, однак про це нічого не сказано”, – зауважила у своєму виступі О. Березина. І. Ткаченко відзначив, що “перші бюлетені за якістю не зрівняти з останнім, який вийшов у 1951 році, оскільки у ньому висвітлено низку питань з упорядкування, зберігання, експертизи та багато інших питань, корисних при роботі архівів, а недоліком є те, що немає методичних вказівок з планування, звітності, методичних складань заголовків у держархівах тощо”<sup>20</sup>. Про цінність уміщених у бюлетенях статей говорила Брусилова. На її думку, необхідно, щоб у статтях про недоліки в роботі давались конкретні вказівки про те, як їх позбавитись<sup>21</sup>. Великим недоліком бюлетеня було визнано брак методичних публікацій. “Статті пишуться про те, що робиться, а що ні, а як саме, як що робиться, яким шляхом окремі архіви отримали успіх, бюлетень не пише”, – відзначив Г. Неклеса. У результаті обговорення змісту статей “Науково-інформаційного бюлетеня” МВС УРСР ухвалено: “Просити редакцію більше розміщувати матеріалу з науково-методичної роботи, та контролювати, щоб бюлетень виходив планово, хоча б раз у квартал”<sup>22</sup>.

На початку 1950-х рр. відбулися зміни у складі редколегії. У зв’язку з переходом на іншу роботу новим членом редколегії замість М. А. Варшавчика у 1952 р. став колишній директор ЦДІА УРСР І. П. Олійник,<sup>23</sup> який із серпня 1954 р. став відповідальним редактором бюлетеня.<sup>24</sup> Заступником головного редактора замість В. І. Шелудченка було призначено старшого наукового співробітника Архівного управління А. В. Бондаревського, а колишнього заступника начальника Архівного управління П. І. Павлюка було виключено зі складу редколегії у зв’язку з переходом на іншу роботу<sup>25</sup>.

Видання було цікавим для архівних відділів областей колишніх союзних республік. За його зразком аналогічний бюлетень хотіли створити у Ростовській області. У ЦДАВО України зберігається лист начальника архівного відділу УМВС Ростовської області Валаєва до С. Пількевича з проханням допомогти створити аналогічний бюлетень в Ростовській області<sup>26</sup>. Валаєв цікавився, чи існує положення про випуск бюлетеня, ким воно складається і затверджується, чи можна вислати копію такого положення у Ростов та ким підбиралась і затверджувалась редакційна колегія журналу. Він просив надіслати всі номери журналу з часу його випуску. Задля подальшого обміну досвідом з архівами УРСР, начальник архівного відділу УМВС Курської області Єфремова також просила дозволу на отримання науково-інформаційних бюлетенів, ознайомивши з ними співробітників у ЦДАЖР у м. Харкові та ДА Харківської області у грудні 1953 р.<sup>27</sup> Колектив співробітників Центрдержархіву РСФСР Далекого Сходу також неодноразово звертався з проханням надіслати по одному примірнику видання № 1 по 14, оскільки “він являється цінним

виданням службового користування та містить ряд цікавих статей, що узагальнюють досвід роботи архівних органів<sup>28</sup>.

Науково-інформаційний бюлетень помітно виділявся серед інших інформаційних бюлетенів, які видавалися архівними установами союзних республік, про що свідчать позитивні рецензії у різних виданнях, починаючи від 1956 р.<sup>29</sup>.

Від 1957 р. запроваджено нові рубрики: “Статті та повідомлення”, “Обмін досвідом”, “Архіви за кордоном”. Це свідчило, що видання розширювало коло читачів, зростав його авторський колектив, підвищувався науковий рівень публікацій, зростав попит на нього як серед архівістів, так і наукової громадськості. Наступного року з’явилися такі нові рубрики: “Документи”, “Огляд літератури та джерел”, “Хроніка”, “Консультації”, “Запитання і відповіді”, головне місце серед яких посідала рубрика “Обмін досвідом”. У цьому розділі містилась велика кількість матеріалів з основних питань роботи архівних установ: комплектування державних архівів, облік і фондування, експертиза цінності документів, створення науково-довідкового апарату в архівах, використання документів та ін. Цікавими і цінними є розділи “Документи” й “Огляд літератури і джерел”, що ведуться систематично із номера в номер. А ось рубрика “Архіви за кордоном” з’являлася не регулярно: перша – у 1957 р. в №№ 27 і 29, наступна лише – з № 41. Інформативною є рубрика “Хроніка”. Цінну інформацію подає постійна рубрика бюлетеня “Нові надходження”, що є істотним додатком до путівників, бо містить дані про чергове поповнення архівів документами. Активніше включатися в розробку теоретичних питань архівної справи пропонували кафедри архівознавства Київського державного університету імені Тараса Шевченка П. П. Гудзенко і Є. П. Шаталіна<sup>30</sup>.

У 1958 р. сталися кардинальні зміни у складі редакційної колегії “Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР”, оскільки частина її членів у зв’язку з переходом на іншу роботу вибула. Головним редактором став начальник науково-видавничого відділу Архівного управління при Раді Міністрів УРСР І. Л. Бутич, його заступником – начальник ЦДІА УРСР у м. Києві М. І. Тесленко, секретарем – П. В. Замковий. Крім них, до складу редколегії увійшли: начальник науково-методичного відділу С. П. Майборода, начальник архівного відділу УМВС Київської області Г. П. Неклеса, начальник організаційно-інспекторського відділу Архівного управління МВС УРСР Л. М. Отліванова, начальник ЦДАКФФД УРСР Г. С. Пшеничний, начальник відділу використання Архівного управління МВС УРСР Г. Я. Сергієнко, завідувач кафедри архівознавства Київського державного університету імені Тараса Шевченка В. І. Стрельський, старший науковий співробітник Архівного управління МВС УРСР Н. П. Ярмолицька<sup>31</sup>. У 1960 р. були змінені відповідальний секретар редколегії, а також її члени. Згідно з



наказом начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР, відповідальним секретарем став В. В. Кузьменко<sup>32</sup>.

Про недоліки, які мали місце в бюлетені протягом 1950-х рр., писав начальник науково-публікаторського відділу Архівного управління, а пізніше його головний редактор І. Бутич. “Насамперед, мало приділяється уваги проблемним питанням архівознавства, археографії та інших історичних дисциплін, публікації статей про стан і роботу міських, районних та відомчих архівів; недостатньо висвітлюється організація методичної роботи, рідко друкуються матеріали про наукові та методичні наради і наукові ради; відсутність у бюлетені такого важливого розділу, як консультації; а також по суті не ведеться перспективне планування статей; портфель бюлетеня бідний, не можна назвати згуртованим і авторський колектив; різкого покращання потребує і типографське оформлення бюлетеня”<sup>33</sup>. Великою проблемою, як зазначав І. Л. Бутич, є відсутність власної друкарні, що затримує вихід видань, у тому числі “Науково-інформаційного бюлетеня”, який по півроку лежить у друкарні Міністерства внутрішніх справ УРСР.<sup>34</sup> Враховуючи наявність серйозних недоліків, він визначив заходи, які вживаються щодо перебудови роботи “Науково-інформаційного бюлетеня”: “На сторінках бюлетеня систематично висвітлювати стан і роботу міських, районних та відомчих архівів; публікувати статті, в яких узагальнюється досвід роботи з упорядкування документальних матеріалів, комплектування, обліку та експертизи; у кожному номері вміщувати статті з історії архівної справи, історії установ, друкувати рецензії на збірники документів і матеріалів, критико-бібліографічні статті, що підбивають стан і розвиток археографічної та архівознавчої науки в радянських і зарубіжних архівах, адже наше завдання – перетворити бюлетень у бойовий орган архівних установ, в організатора обговорення і розв’язання найважливіших теоретичних і практичних питань архівної роботи”<sup>35</sup>. І. Л. Бутич зазначав, що справитися з поставленими перед “Науково-інформаційним бюлетнем” завданнями можна лише маючи активну підтримку з боку працівників архівних установ, враховуючи критичні зауваження і запити працівників державних і відомчих архівів редколегією, а також підтримуючи зв’язки з науковою громадськістю.

Коло питань, які висвітлювалися на сторінках бюлетеня, було все ще обмеженим. Тому 26 лютого 1960 р. Архівне управління МВС УРСР видало наказ “Про поліпшення видання “Науково-інформаційного бюлетеня”, в якому вказувалося на необхідність приділяти більше уваги публікації науково-методичних статей, висвітленню питань поточного діловодства в установах, організації належних умов зберігання документів у відомчих архівах і т. ін.<sup>36</sup> З березня 1960 р. “Науково-інформаційний бюлетень” Архівного управління МВС УРСР став передплатним виданням і почав видаватися 6 разів на рік обсягом 6 друкованих аркушів.

Поліпшився зміст і поліграфічне оформлення видання. Зростав наклад бюлетеня: з 1200 примірників у 1958–1959 рр. до 6300 примірників у 1960 р., та 16400 у 1966 р.

У зв'язку з передачею в 1960 р. архівних установ республіки із системи МВС УРСР у відання Архівного управління при Раді Міністрів УРСР “Науково-інформаційний бюлетень” став його органом. Підпорядкування Архівного управління Раді Міністрів УРСР сприяло поліпшенню стану архівної справи в республіці, що позначилося й на його друкованому органі. Урізноманітнілась тематика публікацій, поступово зростав науково-теоретичний рівень бюлетеня. Постановою колегії Державного комітету Ради Міністрів УРСР по пресі від 2 квітня 1964 року він був перейменований у науково-інформаційний бюлетень “Архіви України”<sup>37</sup>, і починаючи від № 3–4 за 1965 р. видавався під цією назвою. Слід зазначити, що цей крок став результатом неодноразового обговорення питання про перетворення “Науково-інформаційного бюлетеня” на журнал на засіданнях Наукової Ради Архівного управління МВС УРСР<sup>38</sup>. Наприклад, на засіданні 28 жовтня 1958 р. А. Й. Грінберг наголосив на необхідності порушити питання про розширення Науково-інформаційного бюлетеня та перетворення його в журнал<sup>39</sup>. М. Рубач, А. Грінберг, С. Гудзенко, Ф. Шевченко у своїх виступах підтримали цю ідею. Таким чином, у 1958 р. головою Наукової ради С. Пількевичем було схвалено пропозицію про перетворення “Науково-інформаційного бюлетеня” в архівознавчий журнал та його регулярне видання, “зважаючи на те, що він почав виходити з 1946 р. і за своїм змістом і обсягом переріс межі бюлетеня”<sup>40</sup>.

За активну участь у роботі “Науково-інформаційного бюлетеня”, його розповсюдження і популяризацію, за організацію кореспонденції і особисту участь згідно з Наказами начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР від 30 листопада 1960 р. та 3 грудня 1960 р. було премійовано наступних працівників архівних установ УРСР: В. Д. Смальченка, А. Д. Бачинського, В. П. Деркач, Г. П. Романія, Ф. П. Спірідонова, Є. П. Шаталіну, І. В. Гарнагу, В. І. Гриценко, Е. А. Дубилевського, П. В. Кашевського, М. В. Козлову, Б. Д. Нененка, Д. В. Шміна, В. І. Нечая<sup>41</sup>.

У 1964 р. знову сталися зміни у складі редакційної колегії. Головним редактором залишався І. Л. Бутич, відповідальним секретарем став Б. В. Гордієнко. Також до складу редколегії увійшли: П. П. Гудзенко, Л. В. Гусєва, А. М. Катренко, В. С. Коновалова, М. О. Місерман, Л. М. Отліванова, Г. С. Пшеничний, Г. С. Рибалка, Г. С. Сизоненко, В. І. Стрельський, М. І. Тесленко, Є. П. Шаталіна, Д. С. Щедріна<sup>42</sup>.

Важливою віхою на шляху дальшого поліпшення діяльності “Архівів України” став критичний аналіз його роботи за період з 1960 р. по 1965 р. на колегії Архівного управління при Раді Міністрів УРСР у трав-



ні 1965 р.<sup>43</sup> Відзначаючи здобутки бюлетеня, який набув значення корисного методичного посібника у повсякденній роботі працівників державних архівних установ і відомчих архівів, на колегії було вказано й на недоліки. Зокрема, йшлося про недостатню увагу редколегії і редакції до підготовки теоретичних статей з провідних питань архівознавства, відсутність інформації і узагальнюючих статей про досягнення архівістів союзних республік, стан архівної справи за кордоном, слабкі зв'язки редколегії і редакції з працівниками районних, міських та відомчих архівів<sup>44</sup>.

Колегія постановила: зобов'язати редколегію усунути виявлені недоліки з організації роботи науково-інформаційного бюлетеня “Архіви України”, зосередивши головну увагу на висвітленні найважливіших проблем архівознавства, забезпечити високий науково-теоретичний рівень матеріалів, які публікуються, ширше критикувати недоліки роботи архівних установ, удосконалювати роботу з авторами, особливо з авторами областей і районів республіки; звернути особливу увагу редколегії на широке висвітлення на сторінках бюлетеня питань підготовки кадрів; запропонувати всім працівникам архівів України проявити більше активності й ініціативи у підготовці для бюлетеня найважливіших проблемних статей за профілем своєї роботи, з основних питань архівної справи, активніше допомагати редколегії бюлетеня у зборі таких матеріалів через відомства, установи та організації; вважати за доцільне приділити більше уваги таким розділам бюлетеня, як “Документи” і “Повідомлення”, в яких подавати нові і цікаві документи, повідомлення з питань архівознавства, діловодства, спеціальних історичних дисциплін, а також питань історії України; залучити вчених-істориків до обговорення на сторінках бюлетеня питань створення і удосконалення науково-довідкового апарату, комплектування державних архівів документами, експертизи їх цінності та ін. Тоді ж було ухвалено рішення про створення робочої групи редакції, яка функціонувала при науково-видавничому відділі Архівного управління УРСР<sup>45</sup>.

За період з 1960 по 1966 рр. вийшло 42 номери “Архівів України”, в яких було вміщено понад 1550 матеріалів – 451 стаття й повідомлення, 89 публікацій, які налічують 628 документів, 84 огляди літератури й джерел, 246 рецензій і нотаток про книги, 47 інформацій про нові надходження документів у державні архіви<sup>46</sup>. У цей період на сторінках бюлетеня друкувалися статті про найважливіші рішення партійних і радянських органів та завдання істориків-архівістів республіки, які впливали з цих рішень, публікувалися статті про підсумки діяльності архівних установ Української РСР.

Якщо до 1959 р. “Науково-інформаційний бюлетень” був суто відомчим виданням і виходив у міру надходження матеріалів і розсилався тільки архівним установам, то з 1960 р. “Архіви України” отримували

співробітники не лише архівних, але й інших науково-дослідних установ, викладачі вузів і середніх навчальних закладів, зокрема шкіл, працівники бібліотек, музеїв. Чимало співробітників цих установ і закладів стали постійними дописувачами, що сприяло підвищенню наукового рівня видання.

Протягом 1960–1970 рр. було випущено 66 номерів журналу, в яких вміщено понад 2500 матеріалів, у т. ч. понад 600 статей і повідомлень, 160 публікацій (919 документів), 152 огляди літератури і джерел, 368 рецензій і нотаток на документальні збірники і дослідження, 92 інформації про нові надходження документальних матеріалів у державні архіви, понад 600 біографічних довідок про діячів науки і культури<sup>47</sup>.

На шпальтах “Архівів України” було вміщено найбільше статей, присвячених питанням архівознавства – історії архівів, комплектуванню, експертизі, упорядкуванню та використанню документів у центральних та обласних державних архівах. Водночас надруковано низку матеріалів про організацію роботи в міських, районних і відомчих архівах. Вони здебільшого містилися у розділі “Обмін досвідом”. У дискусійних статтях порушувалися питання вдосконалення діловодства, відбирання документів на постійне зберігання та їх упорядкування. Матеріали про фондування, каталогізацію, встановлення дат у судових справах, комплектування, про підготовку путівників, довідників, документальних збірок, організацію довідкової роботи, реставрацію документів, опрацювання одиниць зберігання надруковані здебільшого у розділах “Консультації” та “Обмін досвідом”. З середини 1960-х рр. помітно збільшилася кількість матеріалів, що стосуються спеціальних історичних дисциплін – археографії, дипломатики, сфрагістики, геральдики, філігранології, метрології, історичної географії, емблематики та ін.

У 1960-х рр. запроваджено нову форму спілкування редколегії з читачами – щорічні конференції і наради читачів Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР з працівниками архівних установ областей<sup>48</sup>. На нарадах і конференціях висловлювалось чимало слушних порад та критичних зауважень, спрямованих на те, щоб періодичне архівне видання було цінним посібником в роботі кожного працівника як центральних, так і відомчих архівів. Протоколи конференцій, які надсилалися до редакції, давали змогу ознайомитися з пропозиціями і критичними зауваженнями широкого кола читачів. На конференціях вказувалося, що бюлетень є не тільки цінним посібником для архівістів, а й помічником для вчителів, працівників культури і науки, співробітників державних установ, організацій і підприємств, які мають справу з діловодством. Цілком правильно вказувалося і на брак статей про організацію ведення поточного діловодства в установах, облік, комплектування, експертизу цінності документів і методичну роботу та про недостатнє співробітництво архівів з редакцією бюлетеня.

З нагоди 20-річчя з дня виходу в світ першого номера “Архівів України” 25 лютого 1967 р. відбулося розширене засідання колегії Архівного управління при Раді Міністрів УРСР та редколегії бюлетеня<sup>49</sup>. Його відкрив начальник Архівного управління при Раді Міністрів УРСР С. Д. Пількевич. Відзначаючи цю дату, він узагальнив досвід двадцятирічної роботи друкованого органу і висловив подяку колективові редакції і численним кореспондентам, а також тим товаришам, яким довелося двадцять років тому розпочинати роботу. Він тепло поздоровив ветеранів “Архівів України”: П. І. Павлюка, Ф. П. Шевченка, І. П. Олійника, редколегію і робочу групу бюлетеня з 20-річчям з дня виходу в світ першого номера друкованого органу архівістів України та побажав їм подальших успіхів у роботі.

З доповіддю “20 років “Архівам України” виступив відповідальний редактор бюлетеня І. Л. Бутич. Начальник відділу журналів Комітету по пресі В. В. Артюхов вручив редакції “Архівів України” почесну грамоту Комітету й вітальну адресу. На засіданні також виступили П. І. Павлюк і Ф. П. Шевченко.

У заключному слові С. Д. Пількевич указав на допомогу і піклування ЦК КПУ і Комітету по пресі щодо створення і налагодження публікаторської роботи друкованого органу архівістів України.

За успішну роботу з організації видання друкованого органу Архівного управління при Раді Міністрів УРСР – “Архіви України”, і особистий внесок у піднесенні його наукового рівня і ролі в практичній діяльності архівних установ республіки згідно з наказом начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР з нагоди 20-річчя з дня виходу Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР “Архіви України” № 6 від 23 лютого 1967 р.<sup>50</sup> було оголошено подяку і нагороджено цінними подарунками П. І. Павлюка – першого редактора бюлетеня, В. В. Кузьменка – заступника відповідального редактора, І. Л. Бутича – відповідального редактора, Б. В. Гордієнка – відповідального секретаря, М. І. Крячка – редактора робочої групи, А. М. Катренка – члена редакційної колегії, В. А. Чорну – друкарку редакції, П. П. Гудзенка – члена редакційної колегії, П. В. Замкового – колишнього відповідального секретаря, С. П. Майбороду – колишнього члена редколегії, І. П. Олійника – колишнього редактора, Л. М. Отліванову, М. І. Тесленка – членів редакційної колегії, Ф. П. Шевченка – за участь у створенні й допомогі у роботі бюлетеня, Є. П. Шаталіну – члена редакційної колегії.

На початку 1968 р. з метою інформування архівів про матеріали іноземних видань було організовано переклад найцікавіших публікацій, які отримує щороку Архівне управління (“Archivum” – орган МРА, “Архівний журнал” – орган Товариства французьких архівістів, “American archivist” – орган Товариства американських архівістів, “Archives” – орган Британської архівної асоціації, “Архівіст” – орган Товариства

німецьких архівів, а також п'ять архівознавчих журналів з Німеччини, Румунії, Угорщини і Чехословаччини) і публікацію змісту з кожного закордонного архівознавчого журналу в Науково-інформаційний бюлетень “Архіви України”<sup>51</sup>.

На початку 1970-х рр. розпочалася докорінна перебудова роботи редколегії науково-інформаційного бюлетеня “Архіви України”. Згідно з наказом начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР від 15 квітня 1971 р.<sup>52</sup> до її складу ввійшли: О. Г. Мітюков (відповідальний редактор), І. П. Кравченко (заступник відповідального редактора), А. А. Батюк (відповідальний секретар), члени редакційної колегії: Н. Ф. Врадій, В. С. Коновалова, М. І. Крячок, В. В. Кузьменко, М. О. Місерман, П. І. Павлюк, З. О. Сендик, В. П. Сидоренко, В. І. Стрельський, Є. П. Шаталіна. Важливу роль відіграло створення в апараті Архівного управління редакції бюлетеня зі штатом п'яти працівників, що утримувалась за рахунок спецкоштів. До складу редколегії згідно з наказом начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР від 20 серпня 1971 р. було введено начальника науково-видавничого відділу П. С. Дишлевого<sup>53</sup>.

Майже двадцятилітня діяльність О. Г. Мітюкова на чолі архівної галузі України була орієнтована на розбудову та реформування галузі, залучення до роботи молодих фахівців і мала позитивні результати як у сфері зміцнення матеріально-технічної бази архівних установ, впровадження нових технологій зберігання архівних документів, розвитку видавничої діяльності архівів, так і в поглибленні співпраці з академічними установами та виході українських архівістів на міжнародну арену<sup>54</sup>. Впродовж керівництва О. Г. Мітюкова формувався міжнародний авторитет української архівістики. Протягом багатьох років він представляв архівну справу України в міжнародних архівних органах, був членом Комісії у справах України при ЮНЕСКО, брав участь у VII–XI Міжнародних конгресах архівістів у різних містах світу, багатьох Міжнародних конференціях “Круглого столу архівів” (у 1975 р. міжнародну конференцію “Круглого столу архівів” проведено на базі Головархіву у м. Києві). Велику увагу приділяв розвитку видавничої діяльності архівних установ та використанню архівної інформації.

“Архіви України” періодично знайомили читачів зі станом розвитку архівної справи за кордоном. У 1970-х роках у виданні було відкрито рубрики “Архівна справа в країнах соціалізму”, “По сторінках зарубіжних архівознавчих журналів”, “Архівна справа за рубезем”, “Міжнародні зв'язки архівних установ”, в яких публікувались матеріали, з якими виступали керівники Міжнародної ради архівів, керівники та провідні спеціалісти архівних служб Польщі, Франції, Чехословаччини, вміщено повідомлення про перебування в архівних установах України архівістів Болгарії, Чехословаччини, Югославії, Англії, Нікарагуа, Франції

і т. д. Серед публікацій значне місце посідають повідомлення про документальні джерела з історії України, виявлені в архівах Польщі, Італії, Туреччини, Австрії та інших країн. Питання міжнародних зв'язків архівістів України знайшли своє відображення також у публікаціях про роботу VII–XI Міжнародних конгресів архівів, що відбулися у Москві, Вашингтоні, Лондоні, Бонні, Люксембурзі, Оттаві, Києві, Найробі, Куала-Лумпурі, Братиславі.

На початку 1970-х років в “Архівах України” запроваджено нову рубрику “Діловодство”, посилено увагу до публікації документів з історії радянського суспільства, в тому числі кінофотофонодокументів. Зокрема, згідно з наказом начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР ЦДАКФФД УРСР і редакції Науково-інформаційного бюлетеня “Архіви України” доручалось підготувати і опублікувати у наступних номерах бюлетеня низку консультацій з питань роботи з аудіовізуальними документами<sup>55</sup>. Слід відзначити, що лише за три роки IX п'ятирічки у бюлетені опубліковано 116 статей, присвячених обміну досвідом роботи 41 добірку документів, 61 огляд джерел, 26 статей з діловодства, 15 консультацій, 54 рецензії, 185 інформаційних матеріалів<sup>56</sup>.

Паралельно з центральним органом виходили місцеві видання науково-інформаційних бюлетенів. Наприклад, архівний відділ Донецького облвиконкому з 1971 р. щорічно випускає свій бюлетень, в якому висвітлюються “насущные вопросы работы городских и районных государственных, а также ведомственных архивов”<sup>57</sup>. Сам факт видання такого бюлетеня свідчить про зростання професійного рівня працівників, друковане слово яких стає засобом поширення знань і досвіду у сфері теорії і практики архівної справи.

У 1970-х рр. “Архіви України” стали приділяти більше уваги питанням теорії і практики архівної справи, узагальненню і поширенню передового досвіду роботи архівів усіх ланок, інформуванню читачів про найважливіші події в житті архівних установ. Важливе значення для висвітлення теоретичних і практичних питань розвитку архівної справи мала публікація матеріалів всесоюзних і республіканських наукових конференцій, семінарів, нарад, присвячених актуальним питанням архівного будівництва<sup>58</sup>. Щоб відокремити такого роду публікації від інших матеріалів, починаючи з 1980 р. у журналі відкрито спеціальну рубрику. У 1976 р. з метою ознайомлення широкої читацької аудиторії з досягненнями архівного будівництва в інших республіках на сторінках видання було відкрито рубрику “Архівна справа в братніх республіках”, яка викликала великий інтерес у читачів.

У 1970-х рр. почав практикуватися випуск спеціальних тематичних номерів. Вони були присвячені 1500-річчю Києва, 60-річчю утворення СРСР та 40-річчю Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. У джерелах, пов'язаних з ювілейною тематикою,

всесбічно висвітлювалась активна участь працівників державної архівної служби у відзначенні цих ювілеїв. Увага редколегії журналу приділялася новому і передовому, що з'являлося у діяльності відомчих архівів та служб діловодства<sup>59</sup>.

Підвищенню рівня журналу сприяла публікація на його сторінках матеріалів з питань роботи із документами в міністерствах і відомствах, авторами яких були заступники міністрів, начальники відповідних управлінь.

Видання систематично інформувало працівників архівних установ про заходи, які вживав Головархів України щодо розвитку архівної справи в Україні; про стан справ у центральних архівах, архівних відділах облвиконкомів, обласних, міських, районних, а також відомчих архівах. Таким чином, "Архіви України" певною мірою виконували й управлінські функції. На сторінках часопису друкувалися найцінніші та необхідні у повсякденній роботі працівників архівних установ посібники.

"Архіви України" були високо оцінено на престижних форумах архівістів. Зокрема, на VII Міжнародному конгресі архівів у Москві в 1972 р. видання відзначили як один з кращих архівознавчих журналів, який виходить найбільшим накладом серед такого типу видань. Позитивну оцінку отримали "Архіви України" й на XVI Міжнародній конференції "Круглого столу архівів", що відбулася в 1975 р. у Києві, а також на нараді редакторів архівознавчих видань країн колишнього Варшавського договору, що відбулася у Москві в 1986 р. Досвід організації видання "Архівів України" в XI п'ятиріччі широко пропагувався на Всесоюзній нараді керівних працівників і спеціалістів Державної архівної служби СРСР та на нараді редакторів архівних журналів соціалістичних країн, які відбулися відповідно у березні і травні 1986 р. у Москві.

Таким чином, "Архіви України" зарекомендували себе як одне із авторитетних періодичних архівознавчих видань не лише у нашій країні, а й за кордоном, оскільки розміщені в журналі матеріали є важливим джерелом інформації про стан розвитку архівної справи в Україні. "Архіви України" отримували спеціалісти архівної справи із 15 країн світу, у тому числі із Болгарії, Угорщини, Румунії, Німеччини, Польщі, Чехословаччини, Югославії, Австралії, Англії, Іспанії, Канади, США та ін. За регулярну розсилку журналу "Архіви України" велику вдячність висловлювали Архівні відділи, Варшави, Праги, Будапешта. Зокрема, НДР, яка регулярно отримувала Науково-інформаційний бюлетень в обмін на "Archivmitteilungen", цікавило багато статей, уміщених у журналі. Але, на жаль, вони були недоступні їхнім співробітникам-архівістам, оскільки існували проблеми з перекладами<sup>60</sup>.

Підсумки передплати також свідчать про те, що "Архіви України" знаходили все більше прихильників як в Україні, так і поза її межами. Так, у 1977 р. тираж науково-інформаційного бюлетеня становив понад



19 тисяч примірників<sup>61</sup>. Як і в попередні роки, першість по передплаті утримував Кам'янець-Подільський район Чернівецької області, в якому розташований обласний державний архів. Рік у рік добивалися збільшення кількості передплатників архівісти столичної, Київської, області. У 1977 р. “Архіви України” тут отримували 1215 чол. З громадськими розповсюджувачами проводилися інструктивні наради, бесіди про роль і значення видання в практичній діяльності. У ряді областей, зокрема Одеській, Чернігівській, Волинській, Львівській, Запорізькій, Вінницькій кількість передплатників зменшилась або взагалі не була високою. Редакційною колегією “Архівів України” було підбито підсумки роботи кращих громадських розповсюджувачів, які брали активну участь і сприяли успішному проведенню передплатної кампанії<sup>62</sup>.

Діяльність часопису у 1970–1980-х рр. одержала позитивну оцінку громадськості. Про це свідчать, зокрема публікації журналів “Исторический архив”, “Вопросы архивоведения”, “Советские архивы”. В одному з номерів останнього у 1987 р. було опубліковано статтю, присвячену виходу у світ 200-го номера “Архівів України”.

Цій даті було приурочене спільне засідання наукової ради Головархіву України та редакційної колегії “Архівів України”, на якому з доповіддю виступив заступник головного редактора видання В. М. Волковинський. Він висвітлив історію створення журналу, проаналізував його тематику за 40 років існування та визначив завдання щодо подальшого поліпшення роботи редакції. У засіданні взяли участь представники наукової громадськості, начальник колишнього Головархіву СРСР Ф. М. Ваганов. У їхніх виступах позитивно оцінено діяльність редакційної колегії “Архівів України”, проаналізовано матеріали, що публікувались на його сторінках.

У соціалістичному змаганні серед структурних підрозділів Головархіву УРСР за 1987 рік редакції науково-інформаційного бюлетеня Головархіву УРСР “Архіви України” було присуджено друге місце і нагороджено Почесною грамотою Головархіву УРСР. Відзначено працівників архівних установ, які досягли найкращих результатів у виконанні планових завдань і соціалістичних зобов'язань з 1987 рік. Відповідального секретаря редакції бюлетеня Л. М. Васько було занесено на Дошку пошани Головархіву УРСР<sup>63</sup>.

Тривалий час на шпальтах журналу друкувалися статті та огляди з історії міст і сіл. У 1980–1982 рр. створено окрему рубрику “До 1500-річчя Києва”, що презентувала джерела з історії столиці України.

У 1988 р. співробітниками редакцій було підготовлено і видано перший покажчик публікацій журналу “Архіви України” за 1971–1987 рр.<sup>64</sup> (упорядники: Л. М. Васько, Л. П. Колодій, Н. М. Лебідь, В. Ю. Пруднікова, відповідальний редактор В. М. Волковинський). Міститься інформація про матеріали, опубліковані в “Архівах України” у 1971–1987 рр.

(102 номери архівознавчого видання, в яких опубліковано більше 2,4 тис. матеріалів, присвячених питанням теорії і практики архівної справи, підбірок та оглядів документів Державного архівного фонду СРСР, хронікальних повідомлень і т. д. Показчик покликаний допомогти історикам, викладачам, краєзнавцям, лекторам, іншим працівникам установ і організацій у пошуку і використанні архівних джерел для дослідження вітчизняної історії, удосконалення викладення і вивчення її у вузах, технікумах, школах. Показчик складається з трьох розділів. У першому – подано перелік статей і повідомлень, присвячених теорії та практиці архівної справи, пропаганді передового досвіду роботи архівних установ усіх ланок та ділових служб, історії радянського архівного будівництва в республіці. До другого розділу включено огляди і публікації архівних документів з історії СРСР та УРСР.

Матеріали історичного профілю систематизовано згідно з загальноприйнятою науковою періодизацією історії СРСР. В окремі підрозділи виділено спеціальні історичні дисципліни, історичне краєзнавство, критику та бібліографію. Спеціальні підрозділи присвячено документальним публікаціям про видатних діячів Комуністичної партії та радянської держави, визначних діячів науки, літератури та мистецтва.

Інформаційно насиченим у показчику є підрозділ “Інформація та хроніка”, у який згруповано матеріали про основні події в житті архівних установ республіки. В окремий розділ виділено матеріали, опубліковані в “Архівах України” протягом 1986–1987 рр.

Ці роки стали для “Архівів України” новим етапом в їхній діяльності, що характеризується популяризацією нових форм і методів роботи, публікацією матеріалів, у яких першочергова увага приділяється діловому аналізу реального стану архівної справи, критичній оцінці досягнутого рівня її розвитку задля того, щоб надалі зосередити зусилля на невирішених питаннях і проблемах.

21 листопада 1988 року начальником Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР було призначено Б. В. Іваненка<sup>65</sup>. На початку 1990-х рр., у період складного реформування політичної та економічної систем України, спираючись на ядро фахівців архівної служби, він зумів зберегти систему державних архівів, запобігти кадровим втратам, забезпечити стабільний розвиток архівної галузі. Під його керівництвом проводилася робота з демократизації діяльності державних архівів, зокрема здійснено масштабну роботу з розсекречення закритих раніше фондів, прийнято на постійне зберігання велику кількість документів колишніх МВС і КДБ УРСР. За його ініціативою було організовано роботу з передавання на постійне зберігання до державних архівів документів колишніх партійних архівів, в результаті чого НАФ поповнився документами КП України. Очолював групу з розроблення першого в історії української архівної справи Закону України “Про Національний архівний фонд і ар-

хівні установи”, який після прийняття ВР України став правовою основою діяльності державних архівів. Під його керівництвом співробітники управління провели значну роботу з вдосконалення нормативної бази функціонування архівів. Протягом 1990-х рр. істотно зміцнили зв'язки державних архівів з науковими установами НАН України, численними вищими навчальними закладами, музеями та бібліотеками в рамках проведення ґрунтовних досліджень вітчизняної історії та об'єктивного її висвітлення.

Б. В. Іваненко брав участь у міжнародних архівних форумах, зокрема у засіданні XII Міжнародного конгресу архівів у Канаді, сприяв розширенню міжнародних контактів архівістів України з архівними службами іноземних держав. У цей період було підписано двосторонні угоди про співробітництво між Головархівом України та архівними службами Швеції, Республіки Білорусь, РФ, Центральним архівом історії єврейського народу, розпочато переговори з архівними службами США, Німеччини, Румунії, Генеалогічним товариством Юта (США). Був ініціатором організації та проведення зустрічі керівників державних архівних служб і товариств архівістів країн СНД, Латвійської, Литовської та Естонської республік (Київ, листопад 1994), на якій виступив із пропозицією створити постійно діючий інформаційний центр з архівної справи в країнах СНД та Балтії з метою об'єднання зусиль усіх державних архівних служб для обміну інформацією, досвідом роботи, документальних видань. Б. В. Іваненко стояв біля витоків створення архівного співтовариства країн СНД, брав участь у його засіданнях (Мінськ, Москва, Алмати), дбав про підготовку національних кадрів істориків-архівістів, за його участю в Київському державному інституті культури (нині Київський національний університет культури і мистецтв) було відкрито спеціальне відділення з підготовки фахівців архівної справи.

У 1990-х роках тематика видання значно розширилася, з'явилися нові рубрики: “Доля українських архівів”, “Українці в світі”, “Україніка в архівах світу”, “З історії української державності”, “До портретів істориків минулого” та інші. У журналі опубліковано численні невідомі та маловідомі архівні документи, нариси з історії України, літератури та мистецтва, матеріали до біографічного словника діячів науки та культури України, низку публікацій, присвячених Т. Шевченку, М. Драгоманову, Лесі Українці, С. Подолинському, А. Кримському, М. Лисенку, О. Довженку, Д. Грінченку, Г. Нарбуту та ін. У 1996 р. до 130-річчя від дня народження М. Грушевського вийшло тематичне число журналу, присвячене архівній грушевськіані.

Плани редколегії і редакції “Архівів України” на 1991 р. зводились до кардинальної зміни змісту і форм публікацій журналу, розширення діапазону порушених проблем, збільшення кількості матеріалів з теорії і практики архівної справи, консультацій з питань архівознавства і діловодства, розміщення на сторінках видання маловідомих і невідомих

архівних документів, що висвітлюють “білі плями” вітчизняної історії, а також інформування читачів про пошуки і знахідки в архівах тощо. Редколегія і редакція “Архівів України” попросила порад і пропозицій щодо розробки концепції журналу<sup>66</sup>. Зокрема, дати відповідь на такі запитання: які актуальні проблеми необхідно порушити на сторінках журналу; яким матеріалам слід віддавати перевагу – статтям і повідомленням з питань архівознавства і джерелознавства, теорії і практиці архівної справи, з обміну досвідом роботи державних і відомчих архівів, діловодства, збіркам і оглядам архівних джерел, спогадам, пам'яткам вітчизняного джерелознавства, інформації про архівні знахідки тощо; які періоди історії України необхідно “підкріпити” архівними документами, у тому числі шляхом їх публікації в “Архівах України”; які діячі минулого цікавлять вас найбільше, про кого з них ви хотіли б одержати додаткову інформацію зі сторінок нашого видання; інші побажання редколегії і редакції журналу.

З 1993 р. співзасновниками і видавцями журналу стали Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України й Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського Національної Академії наук України. У цьому зв'язку змінився і склад редакційної колегії. До неї увійшли: Б. В. Іваненко (головний редактор), Г. В. Боряк (заступник головного редактора), Л. М. Васько (заступник головного редактора), Л. А. Дубровіна, В. О. Замлинський, В. С. Лозицький, К. Є. Новохатський, Г. В. Папакін, Р. Я. Пиріг, П. С. Сохань, В. С. Шандра, Н. М. Яковенко. Як писав у зверненні до читачів головний редактор журналу Б. В. Іваненко, ці зміни відбулися “... не лише тому, що так легше буде долати і фінансову, і паперову скруту, а й, головним чином, тому, що діяльність наша тісно переплітається, що колективи наші давно і плідно співпрацюють в ім'я об'єктивного вивчення і висвітлення історії”<sup>67</sup>.

Слід відзначити, що з початку 1990-х рр. “Архіви України” виходили з великими перервами, оскільки дуже дорого коштували і папір, і послуги поліграфії та зв'язку.

Одне з найважливіших питань, яке широко обговорювалося на шпальтах журналу у 1990-х рр., – правовий статус архівів у незалежній державі. Велике значення в журналі надається оприлюдненню архівних документів. Найчастіше саме на шпальтах часопису вони вперше залучаються до широкого наукового обігу. “Публікація архівних документів”, “Пошуки і знахідки в архівах”, “На вічне зберігання” – завдяки цим рубрикам читачі мають змогу ознайомитися із змістом маловідомих широкому загалу архівних джерел. “Публікувати найбільш значущі документи, що відповідають на жагучі питання вітчизняної історії, розповідати про розтаємнені фонди вважаємо своїм важливішим обов'язком”<sup>68</sup>, – цим керувалися укладачі журналу, на шпальтах якого виразно виступає джерелознавчий аспект публікацій.

Тематика матеріалів часопису нерідко пов'язувалась з відзначенням знаменних дат в історії нашої держави. Зокрема, на його сторінках було видрукувано документи до річниці визволення України від фашистських загарбників, з нагоди 500-річчя Запорізької Січі, до Шевченківських ювілеїв, 100-річчя першої української еміграції тощо. Опубліковано серію матеріалів про голод в Україні 1921–1922, 1932–1933 рр., героїчні і трагічні сторінки Великої Вітчизняної війни.

Інтерес до “Архівів України”, єдиного фахового журналу галузі, залишався незмінно високим. Для полегшення пошуку інформації про публікації журналу працівниками УНДІАСД підготовлено їх анотований покажчик за 1988–1995 рр., де проаналізовано матеріали 31 числа “Архівів України”<sup>69</sup>: у 1988–1990 рр. журнал виходив шість разів на рік, у 1991 р. – п'ять, у 1992 р. – три, 1994 р. – один, 1995 р. – два рази. Розроблений співробітниками УНДІАСД анотований покажчик є другим довідковим виданням до “Архівів України”.

Таким чином, значення “Архівів України” в історії вітчизняної архівної справи важко переоцінити. Це не лише корисний методичний посібник у повсякденній роботі працівників державних архівних установ, а й наукова трибуна, де розгортаються дискусії з архівознавчих проблем, апробуються нові ідеї. Функціонування журналу – важлива сторінка архівістики 1947–1990-х рр., а його публікації є цінним комплексним джерелом історії архівної справи в Україні.

---

<sup>1</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 305, арк. 24. Листування з видавництвами, редакціями газет та журналів про видання збірників, монографій, статей та інших матеріалів (Наказ міністра внутрішніх справ УРСР від 14 травня 1946 р.); Архівне управління МВС УРСР. Вступ // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління МВС УРСР. – 1947. – № 1. – С. 3-5.

<sup>2</sup> Там само, спр. 66, арк. 15. Листування з ЦК КП(б)У про організацію науково-видавничої роботи (1945–1947 рр.); “Істину встановлює суд історії”. Зб. на пошану Ф. П. Шевченка. – Т. 1. – К., 2004. – С. 293–294.

<sup>3</sup> Там само, арк. 21. Листування з ЦК КП(б)У про організацію науково-видавничої роботи (1945–1947 рр.).

<sup>4</sup> Там само, спр. 67, арк. 1–24. Плани і звіти відділу; плани збірників документів (1945 р.).

<sup>5</sup> Там само, спр. 305, арк. 54–60, 62–67. Листування з видавництвами, редакціями газет та журналів про видання збірників, монографій, статей та інших матеріалів.

<sup>6</sup> Там само, спр. 333, арк. 7. Протоколи службових нарад начальника Архівного управління МВС (1948 р.).

<sup>7</sup> Там само, арк. 8.

<sup>8</sup> Там само, арк. 12.

<sup>9</sup> Там само, спр. 1986, арк. 4–5. Матеріали Колегії Архівного управління при РМ УРСР.

<sup>10</sup> Науково-інформаційний бюлетень. – 1947. – № 1. – С. 4; ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 305, арк. 54–60, 62–67.



<sup>11</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1986, арк. 4-5. Матеріали Колегії Архівного управління при РМ УРСР.

<sup>12</sup> Там само, спр. 201, арк. 15. Вказівка Архівного управління МВС УРСР від 14.09.1947 р. начальникам архівів областей УМВС, директорам центральних і обласних архівів; Там само, спр. 329, арк. 112. Директивні вказівки, накази і розпорядження Архівного управління МВС УРСР; Там само, спр. 527, арк. 149. Директивні вказівки Архівного управління МВС УРСР. Накази МВС УРСР про введення в дію “Інструкції з упорядкування документальних матеріалів, сконцентрованих у держархівах Західних областей УРСР” та “Про розмежування фондів між філіалом ЦДІА УРСР у м. Львові і Львівським облдержархівом” (1 січня – 29 грудня 1950 р.).

<sup>13</sup> Там само, спр. 329, арк. 112. Директивні вказівки, накази і розпорядження Архівного управління МВС УРСР.

<sup>14</sup> Там само, спр. 201, арк. 15. Вказівка Архівного управління МВС УРСР всім начальникам архівів областей УМВС, директорам центральних і обласних архівів від 14.09.1947 р.

<sup>15</sup> Там само, спр. 423, арк. 4. Протоколи службових нарад співробітників Архівного управління МВС УРСР (3 січня – 9 грудня 1949 р.).

<sup>16</sup> Науково-інформаційний бюлетень. – 1947. – № 1. – С. 4; ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 305, арк. 54–60, 62–67.

<sup>17</sup> Грінберг А. Й. Журнал українських архівістів // УІЖ. – 1959. – № 4 (липень–серпень). – С. 133.

<sup>18</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 504, арк. 13. Копії циркулярних листів держархівам УРСР з питань науково-видавничої роботи (5 січня – 13 грудня 1949 р.); Там само, спр. 609, арк. 81. Директивні вказівки начальника Архівного управління МВС УРСР (11 березня – 31 грудня 1951 р.); Там само, спр. 586, арк. 6. Листування з Головним Архівним управлінням МВС СРСР з питань науково-видавничої роботи; Там само, спр. 527, арк. 6. Директивні вказівки Архівного управління МВС УРСР. Накази МВС УРСР про введення в дію “Інструкції з упорядкування документальних матеріалів, сконцентрованих у держархівах Західних областей УРСР” та “Про розмежування фондів між філіалом ЦДІА УРСР у м. Львові і Львівським облдержархівом” (1 січня–29 грудня 1950 р.); Там само, спр. 672, арк. 2, 17, 24. Листування з Головним Архівним управлінням МВС СРСР про науково-видавничу роботу.

<sup>19</sup> Там само, спр. 609, арк. 81, 85, 188. Директивні вказівки начальника Архівного управління МВС УРСР (11 березня – 31 грудня 1951 р.).

<sup>20</sup> Там само, спр. 673, арк. 122–125. Листування з держархівами УРСР про науково-видавничу роботу (16 січня – 31 грудня 1951 р.).

<sup>21</sup> Там само, арк. 122–125. Листування з держархівами УРСР про науково-видавничу роботу (16 січня–31 грудня 1951 р.).

<sup>22</sup> Там само, арк. 122–125. Листування з держархівами УРСР про науково-видавничу роботу (16 січня – 31 грудня 1951 р.).

<sup>23</sup> Там само, спр. 689, арк. 11. Наказ міністра внутрішніх справ УРСР “Про зміни у складі редколегії “НІБ” АУ МВС УРСР” № 72 від 21 квітня 1952 р.

<sup>24</sup> Там само, спр. 832, арк. 30. Наказ міністра внутрішніх справ УРСР “Про зміни у складі редколегії “Науково-інформаційного бюлетеня” Архівного управління МВС УРСР (26 серпня 1954 р.).

<sup>25</sup> Там само, арк. 30. Наказ міністра внутрішніх справ УРСР “Про зміни у складі редколегії “Науково-інформаційного бюлетеня” Архівного управління МВС УРСР (26 серпня 1954 р.).



<sup>26</sup> *Там само*, спр. 754, арк. 16. Листування з архівними установами союзних республік про наукову роботу (3 січня – 29 грудня 1952 р.). Лист начальника Архівного відділу УМВС Ростовської області до Пількевича з проханням допомогти створити аналогічний бюлетень в Ростовській області.

<sup>27</sup> *Там само*, спр. 817, арк. 45. Листування з Головним Архівним управлінням МВС СРСР про науково-видавничу роботу (13 травня 1953 – 24 вересня 1954 р.).

<sup>28</sup> *Там само*, спр. 903, арк. 22. Листування з архівними установами союзних республік про науково-видавничу роботу (4 березня – 4 грудня 1954 р.).

<sup>29</sup> Шелудько С. А. Печатный орган украинских архивистов // Вопросы архивоведения. – М., 1961. – № 2 (апрель–июнь). – С. 115–119.

<sup>30</sup> Гудзенко П. П., Шаталіна Є. П. По сторінках бюлетеня “Архіви України”. – УЖ. – 1980. – № 7. – С. 77.

<sup>31</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1228, арк. 26-27. Наказ Міністра внутрішніх справ УРСР за 1958 р. “Про склад редакційної колегії “Науково-інформаційного бюлетеня” Архівного управління № 99 від 11 квітня 1958 р.

<sup>32</sup> *Там само*, спр. 1440, арк. 69. Наказ начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР “Про затвердження редакційної колегії “Науково-інформаційного бюлетеня” № 51 від 11 серпня 1960 р.

<sup>33</sup> Бутич І. Чергові завдання Науково-інформаційного бюлетеня // Науково-інформаційний бюлетень. – 1958. – №1. – С. 3–5.

<sup>34</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1342, арк. 65. Протокол службової наради співробітників Архівного управління МВС УРСР, Центральних архівів м. Києва і Центральних реставраційних майстерень.

<sup>35</sup> Бутич І. Чергові завдання Науково-інформаційного бюлетеня // Науково-інформаційний бюлетень. – 1958. – №1 — С. 3–5.

<sup>36</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1440, арк. 16–17.

<sup>37</sup> *Там само*, спр. 2688, арк. 5.

<sup>38</sup> *Там само*, спр. 695, арк. 16. Піврічні плани роботи Архівного управління МВС УРСР на 1952 р. План-календар питань, що підлягають розгляду на нарадах Архівного управління МВС УРСР у 2-му кварталі. *Там само*, спр. 1327, арк. 23–27. Протокол № 2 засідання Наукової ради при Архівному управлінні МВС УРСР від 28 жовтня 1958 р.

<sup>39</sup> *Там само*, спр. 1327, арк. 26. Протокол № 2 засідання Наукової ради при Архівному управлінні МВС УРСР від 28 жовтня 1958 р.

<sup>40</sup> *Там само*, спр. 1327, арк. 27. Плани і протоколи засідань Наукової ради Архівного управління МВС УРСР (11 квітня – 26 грудня 1958 р.). Протокол № 2 засідання Наукової ради при Архівному управлінні МВС УРСР від 28 жовтня 1958 р.

<sup>41</sup> *Там само*, спр. 1440, арк. 104-108. Наказ начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР за 1960 рік “Про преміювання працівників архівних установ УРСР за активну участь у роботі “Науково-інформаційного бюлетеня” № 80 від 30 листопада 1960 р. та № 32 від 3 грудня 1960 р.

<sup>42</sup> *Там само*, спр. 1754, арк. 8–9. Наказ начальника Архівного управління при Раді Міністрів УРСР С. Пількевича “Про склад редакційної колегії “Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР” № 3 від 14 січня 1964 р.

<sup>43</sup> *Там само*, спр. 1892, арк. 12–15. Директивні і методичні вказівки Головного Архівного управління при РМ СРСР і Архівного управління при УРСР з загальних питань організації і проведення архівними установами науково-

видавничої роботи (1965) (Рішення Колегії Архівного управління при РМ УРСР про роботу редколегії Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР за 1960 – першу половину 1965 р.).

<sup>44</sup> Там само, спр. 1892, арк. 12–15. Директивні і методичні вказівки Головного Архівного управління при РМ СРСР і Архівного управління при УРСР з загальних питань організації і проведення архівними установами науково-видавничої роботи (1965) (Рішення Колегії Архівного управління при РМ УРСР про роботу редколегії Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР за 1960 – першу половину 1965 р.).

<sup>45</sup> Там само, спр. 1835, арк. 62–65. Матеріали колегії Архівного управління при Раді Міністрів УРСР; ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1892, арк. 12–15. Директивні і методичні вказівки Головного Архівного управління при РМ СРСР і Архівного управління при УРСР з загальних питань організації і проведення архівними установами науково-видавничої роботи (1965 р.) (Рішення Колегії Архівного управління при РМ УРСР про роботу редколегії Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР за 1960-першу половину 1965 р.).

<sup>46</sup> Скоріна В. “Архівам України” – 20 років // УІЖ. – К., 1967. – № 5. – С. 158.

<sup>47</sup> Бутич М. І. “Архіви України” в 1947–1970 роках (вступна стаття). – К., 1999. – С. 4.

<sup>48</sup> Батюк А. Конференція читачів // Науково-інформаційний бюлетень. – 1965. – № 3. – С. 87–88; Березіна О. Конференція читачів. Полтава // АУ. – 1966. – № 3. – С. 105; Гордієнко Б. Народа позаштатних кореспондентів // АУ. – 1969. – № 4. – С. 96–97; Гриценко В. [Про нараду дослідників та читачів “Архівів України” в Івано-Франківську] // АУ. – 1970. – № 2. – С. 110; Мільшина А. Конференція читачів “Архівів України” // АУ. – 1967. – № 1. – С. 105–106; Шерстюк В. Читацькі конференції // АУ. – 1970. – № 2. – С. 110.

<sup>49</sup> Скоріна В. Ф. “Архівам України” – 20 років // УІЖ. – К., 1967. – № 5. – С. 158–159; Вона ж. “Архівам України” – 20 років // АУ. – К., 1967. – № 3. – С. 91.

<sup>50</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1984, арк. 9–12. Накази та розпорядження начальника Архівного управління при РМ УРСР (1967 р.). Наказ начальника Архівного управління при РМ УРСР за 1967 р. з нагоди 20-річчя з дня виходу Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР “Архіви України” № 6 від 23 лютого 1967 р.

<sup>51</sup> Там само, ф. 14, оп. 2, спр. 2065, арк. 1–3. Листування з партійними і урядовими органами СРСР та УРСР про архівну справу (1968 р.).

<sup>52</sup> Там само, спр. 2304, арк. 36–37, 75–76.

<sup>53</sup> Там само, спр. 2304, арк. 82.

<sup>54</sup> Матяш І. Б. Мітюков Олександр Георгійович // УАЕ. – К., 2008. – С. 587–588; Вона ж. Мітюков Олександр Георгійович // Українські архівісти (XIX–XX ст.). Бібліографічний довідник. – К., 2007. – С. 411–413.

<sup>55</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 2304, арк. 84.

<sup>56</sup> Мітюков О. Г. Радянське архівне будівництво на Україні (1917–1973). – К., “Наукова думка”, 1975. – С. 226.

<sup>57</sup> Мітюков А. Г. Некоторые итоги и перспективы научно-издательской деятельности архивных учреждений Украинской ССР // Советские архивы. – 1974. – № 3. – С. 22.

<sup>58</sup> Всесоюзна науково-практична конференція “Актуальні питання вдосконалення архівної справи в умовах розвинутого соціалістичного суспіль-

ства” // АУ. – 1985. – № 3; Народа, присвячена обговоренню завдань архівних установ по організації виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 30 січня 1985 р. № 41 “Про стан і заходи по дальшому розвитку та вдосконаленню архівної справи в республіці” // АУ. – 1985. – № 3; Всесоюзна нарада керівних працівників і спеціалістів архівних установ // АУ. – 1986. – № 3; Обговорення завдань архівних установ республіки щодо поліпшення їх роботи у світлі рішень XXVII з’їзду КПРС // АУ. – 1986. – № 3.

<sup>50</sup> Мітюков О. Г., Пиріг Р. Я. Часопис “Архіви України” очима його головних редакторів – О. Г. Мітюкова (1970-1988), Р. Я. Пирога (1998–2002) // АУ. – 2002. – № 4–6. – С. 121.

<sup>60</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1817, арк. 3. Листування з архівними установами зарубіжних країн про обмін архівознавчою літературою (17 липня – 21 грудня 1964 р.).

<sup>61</sup> Солонинко В. М. Підсумки передплати науково-інформаційного бюлетеня “Архіви України” на 1977 р. // АУ. – 1977. – № 2. – С. 95.

<sup>62</sup> Він же. Підсумки передплати науково-інформаційного бюлетеня “Архіви України” на 1977 р. // АУ. – 1977. – № 2. – С. 95–96.

<sup>63</sup> Там само, арк. 20. Наказ Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР від 30.11.1988 р. № 97-к. Наказ Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР від 26. 01. 1988 р. № 10-к.

<sup>64</sup> Систематичний покажчик публікацій журналу “Архіви України” за 1971–1987 рр. / Упоряд.: Л. М. Васько, Л. П. Колодій, Н. М. Лебідь, В. Ю. Пруднікова. Головне архівне управління при Раді Міністрів Української РСР. – К., 1988. – 195 с.

<sup>65</sup> ЦДАВО України, ф. 14, оп. 5 л. спр. 342, арк. 131. Постанова від 21 листопада 1988 р. № 355 “Про призначення Іваненка Б. В. начальником Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР та увільнення від цих обов’язків Мітюкова О. Г. у зв’язку з виходом на пенсію”.

<sup>66</sup> Заочна летучка “Архівів України” // АУ. – 1990. – № 5. – С. 8.

<sup>67</sup> Б. В. Іваненко. Слово до читачів // Архіви України. – 1991. – № 1. – С. 3.

<sup>68</sup> Там само.

<sup>69</sup> Анотований покажчик публікацій журналу “Архіви України” за 1988–1995 рр. Укладач Н. П. Павловська; відп. ред. І. Б. Матяш. Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України. Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. – К., 1997. – 151 с.

Рассматриваются проблемы создания журнала, его история, содержание, особенности и недостатки. Большое внимание уделено работе редколлегии и редакций журнала.

**Ключевые слова:** Научно-информационный бюллетень; “Архивы Украины”; редакционная коллегия; редакция; тематика публикаций; рубрика.

Examines problems of creation of magazine, his history, maintenance, features and failings. Considerable attention is spared work of editorial boards and redaksiy magazine.

**Key words:** Scientifically news-letter; “Archivy of Ukraine”; editorial board; editing; subject of publications; heading.